

لزوم بازخوانی دکترین مدیریت سلامت در دفاع مقدس؛ از مستندنگاری تجارب تا تولید نظریات راهبردی

The Need to Review the Doctrine of Health Management in the Sacred Defense: from Documenting Experiences to Producing Strategic Theories

خلیل علی محمدزاده

Khalil Alimohammadzadeh

^۱ گروه مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، مرکز تحقیقات سیاست‌گذاری اقتصاد سلامت، دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران، ایران

^۱ Department of Health Services Management, NT. C., Islamic Azad University. Health Economics Policy Research Center, TeMS. C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

سردبیر محترم

تجربه زیسته یک ملت در مواجهه با بحران‌های وجودی، زیربنای هویت علمی و مدیریتی آن جامعه را تشکیل می‌دهد. نظام سلامت ایران در حالی گام به دهه‌های جدید از قرن پانزدهم هجری شمسی می‌گذارد که بازخوانی تجارب دفاع مقدس نه یک انتخاب نمادین، بلکه یک ضرورت راهبردی برای تقویت تاب‌آوری ملی محسوب می‌شود. در این راستا، رونمایی از مجموعه سه‌جلدی کتاب «مدیریت بهداشت و درمان در دفاع مقدس» (تألیف دکتر پرویز وزیریان و زینب یزدانی؛ مرکز تحقیقات سلامت دفاعی) در فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران، فرصتی مغتنم برای واکاوی پیوند میان تجارب میدانی و دانش دانشگاهی فراهم آورده است.

این اثر که توسط انتشارات هادی مشکات نور منتشر شده، از چند منظر حائز اهمیت فنی و پژوهشی است:

۱) مدیریت دانش و روایت‌گری راهبردی: این کتاب با گردآوری هوشمندانه مصاحبه‌ها و مستندات مدیران غیرنظامی حوزه مدیریت بهداشت و درمان در دوران دفاع مقدس، فرآیند حیاتی تبدیل «دانش ضمنی» به «دانش تصریح شده» را محقق کرده است (۱). روایت‌گری صحیح در این اثر، فراتر از بازگویی ساده وقایع، به معنای تبیین مدل‌های تصمیم‌گیری در شرایط «عدم قطعیت» است. این نوع مستندسازی، مانع از تحریف تاریخ شده و لایه‌های پنهان مدیریت لجستیک و زنجیره درمان در سطوح پشت جبهه و خطوط مقدم را برای پژوهشگران شفاف می‌سازد.

۲) تبیین دکترین بازدارندگی و استقلال ملی: بررسی محتوایی این مجموعه نشان می‌دهد که ریشه‌های اقتدار و تاب‌آوری امروز ایران، در «حق نه گفتن» به اراده‌های تحمیلی قدرتهای جهانی

نهفته است. این اقتدار حاصل جرأت استفاده از اراده ملی در بن‌بست‌های بحران‌های دست‌ساز بشر است. پایداری نظام سلامت در شرایط بحرانی (اعم از طبیعی یا انسان‌ساخت)، ریشه در همین الگوهای خوداتکایی دارد که در کتاب به تفصیل در قالب دستورالعمل‌ها و بازخوانی قوانین حوزه سلامت ارائه شده است (۲).

۳) فراخوان دانشگاهی برای رساله‌های تخصصی و مدل‌سازی‌های نوین: این مجموعه سه‌جلدی نباید تنها به عنوان یک اثر مرجع در کتابخانه‌ها محصور بماند. بخش‌های مربوط به بهداشت حرفه‌ای، پایش امنیت آب و غذا و مدیریت مداخلات روانی در بحران، هر یک کدهایی عملیاتی برای پدافند غیرعامل هستند. ضرورت دارد پژوهشگران دانشگاهی و دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی از این «دیتابیس عملیاتی» برای تدوین رساله‌های دکترای تخصصی و استخراج مقالات علمی - پژوهشی در تراز جهانی استفاده نمایند (۳).

۴) آگاهی‌بخشی به نسل حاضر و هویت‌سازی حرفه‌ای: در دنیای معاصر، آشنایی نسل جوان کادر درمان با تاریخ‌نگاری‌های دقیق این کتاب، سلاح «تجربه و آگاهی» را در اختیار آنان قرار می‌دهد. این اثر ثابت می‌کند که مدیریت بهداشت در ایران، واجد یک دکترین دفاعی مستقل است که می‌تواند به عنوان یک الگوی بومی تحت عنوان «دفاع از سلامت» در سرفصل‌های مدیریت بحران‌های نوین تدریس شود (۴).

پیشنهاد می‌گردد تحریریه محترم آن مجله وزین علمی - پژوهشی، با اختصاص بخشی به بررسی تخصصی این‌گونه آثار، بستری برای تبدیل این تجارب به «نظریات علمی بومی» فراهم آورد. حمایت از چنین آثاری، صیانت از سرمایه نمادین نظام سلامت و پاسداری از هویت ملی است.

منابع

1. Nonaka I, Takeuchi H. The Knowledge-Creating Company. Oxford: Oxford University Press; 1995.
2. Vazirian P. Healthcare Management in Sacred Defense. Tehran: Hadi Meshkat Noor Publications; 2025.
3. Namjoo Nik K. History of Military Medicine. Iran Sabz Publications; 2010.
4. Levy BS, Sidel VW. Documenting the effects of armed conflict on population health. Annual Review of Public Health. 2016;37(1):205-18. doi:10.1146/annurev-publhealth-032315-021913